

УДК 657.6:504.6:330.322

ЕКОЛОГІЧНИЙ АУДИТ І ПІДВИЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

В.Ф. Терещенко
аспірант

Інститут агроекології і природокористування НААН

Обґрунтовано вплив екологічного аудиту на привабливість інвестицій сільськогосподарськими підприємствами, що зумовлює необхідність удосконалення системи екологічного менеджменту.

Ключові слова: екологічний аудит, інвестиції, сільськогосподарське підприємство, система, менеджмент.

Перехід до ринкових економічних відносин, що відбувається в Україні, а також зацікавленість у фінансуванні різних проектів іноземними інвесторами потребують застосування загальноприйнятих у світовій практиці екологічних процедур. Сьогодні інвестиційна привабливість підприємств визначається не тільки вартістю їх основних засобів, економічними показниками господарської діяльності, а також рівнем негативного впливу виробництва на навколишнє природне середовище. Залучення інвестицій забезпечить, у свою чергу, розвиток власне підприємства, зростання його матеріально-технічної бази, упровадження інноваційних технологій, вищий рівень продуктивності праці.

Інвестиційна діяльність є базисом процесу розширеного відтворення, ліквідації значної частини диспропорцій у розвитку галузей АПК. Складність регулювання інвестиційної діяльності в агросфері полягає в тому, що вона охоплює різні напрями — природокористування, фінансово-банківський із різними формами господарювання, комерційний тощо.

Нині для залучення коштів у підприємства агросфери необхідно, щоб вони були інвестиційно привабливими для інвестора. Важливою умовою цього є оцінка рівня перспективності розвитку галузі та її експортні можливості, середньогалузева норма прибутку та її зміна в динаміці, галузеві інвестиційні ризики, розвиток ринкових відносин в агросфері, відповідність діяльності підприємства міжнародним вимогам, зокрема їх впливу на стан навколишнього природного середовища. Інвестори вивчають не лише фінансову звітність підприємства, а й звіт

про результати проведення екологічного аудита [1].

Нині актуальним є використання Закону України «Про інвестиційну діяльність», оскільки в багатьох випадках процедура екологічного аудита відноситься до інноваційної діяльності, що сприяє з'ясуванню реальної екологічної ситуації, питань гарантування безпеки народногосподарської діяльності в системі сільськогосподарського виробництва, агропромислового комплексу, меліоративних земель та інших об'єктів [2].

Проблемам наукових розробок щодо екологічного аудита присвячені праці Т.П. Галушкіної, В.Я. Шевчука, Ю.М. Саталкіна, В.В. Семенко, В.Р. Лозанського, Н.Р. Малишева, В.М. Навроцького, О.В. Неженцева та інших.

Зокрема, у сучасних ринкових умовах актуальним питанням є вивчення екологічного аудита як інструмента підвищення інвестиційної привабливості в агросфері.

Мета досліджень — обґрунтування необхідності проведення екологічного аудита на підприємствах агросфери як однієї з умов підвищення їх інвестиційної привабливості на прикладі Черкаської області.

Агропідприємства Черкаської області є постійно діючими забруднювачами атмосфери, води та ґрунту регіону. Однією з важливих проблем є зберігання на складах сільськогосподарських підприємств значної кількості невідомих, заборонених та непридатних пестицидів.

Так, згідно з даними Головного управління статистики у Черкаській області, за станом на 01.01.2012 р. у 96 складах зберігається 622,013 т невідомих, заборонених

та непридатних пестицидів [3]. Часто умови зберігання відходів не відповідають санітарно-гігієнічним вимогам, що є одним з факторів інтенсивного забруднення поверхневих і підземних вод, ґрунту, атмосферного повітря.

Як результат роботи підприємств усіх видів економічної діяльності, 2011 року в області утворилося 6085 т небезпечних відходів, що на 25,6% менше показника 2005 року (табл. 1). Але, на жаль, це пояснюється спадом економічної діяльності та кризою, а не модернізацією, упровадженням інноваційних технологій та екологічним менеджментом.

Забрудненість території такими відходами в розрахунку на 1 км² коливалася від 98 (2005 р.) до 51 кг (2011 р.). Водночас 2011 року порівняно з 2005-м збільшуються поточні витрати на охорону навколишнього природного середовища на 43%, а капітальні інвестиції — зменшуються на 25%. Це свідчить про часткове подолання наслідків екологічних проблем та відсутність коштів на модернізацію підприємств для усунення їх причин.

Капітальні інвестиції підприємств агро-сфери на охорону довкілля 2011 року стано-

вили 117,2, а поточні витрати — 313,0 тис. грн (табл. 2).

Підприємствам, організаціям, установам області за забруднення навколишнього природного середовища 2011 році пред'явлено екологічних зборів на суму 21552,2 тис. грн, що на 1419,4 тис. більше ніж попереднього року, з них 78,5% — збори за викиди в атмосферне повітря від стаціонарних та пересувних джерел, 6,5 — за скиди у водойми в межах та понад установлені ліміти, 15% — за розміщення відходів у межах та понад установлені ліміти. Однак через брак коштів підприємства й організації, яким природоохоронні органи пред'являли екологічні платежі, як і раніше, фактично сплачували лише частину з них. Недоплати формували додаткові фінансові витрати у підприємств на погашення штрафних санкцій.

Безпосередньо підприємствам сільсько-го господарства пред'явлено екологічних платежів на суму 3675,4 тис. грн, 99% з яких сплачено.

Аналіз статистичних даних свідчить, що реальним фінансуванням інвестицій у сферу охорони навколишнього природне середовище залишаються власні кошти підприємств Черкаської області. Слід відзначи-

Таблиця 1

Основні показники поводження з відходами I–III класів небезпеки, капітальні і поточні витрати на охорону НПС в Черкаській обл.

Показник	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Утворення небезпечних відходів, т	3021	8182	7526	5567	9150	2484	7060	6085
Одержано від інших підприємств, т	1157	494	91	116	2313	744	982	428
Знешкоджено (знищено), т	1939	1493	811	263	82	1686	2044	907
Передано іншим підприємствам, т	675	6295	5398	6813	6695	1167	6300	5676
Направлено у сховища організованого складування, т	16	281	149	69	760	4	1	–
Відправлено в місця неорганізованого складування за межі підприємств, т	2	823	319	346	3574	–	–	–
У тому числі в розрахунку на 1 км ² , кг	345	98	135	48	98	78	60	51
Капітальні інвестиції на охорону навколишнього природного середовища, млн грн	2,3	29,6	22,9	19,6	20,9	22,0	36,1	22,2
З них капітальний ремонт засобів природоохоронного призначення	1,5	3,1	3,6	4,1	3,7	0,9	16,7	11,9
Поточні витрати на охорону навколишнього природного середовища, млн грн	27,0	45,0	37,1	43,0	49,0	53,6	62,0	64,4

Таблиця 2

**Екологічні платежі та витрати на охорону навколишнього природного середовища
за видами економічної діяльності в Черкаській області, тис. грн**

Вид діяльності	Екологічні платежі		Капітальні інвестиції		Поточні витрати
	пред'явлено до сплати	сплачені	усього	з них витрати на капремонт	
Усі види економічної діяльності	21552,2	21070,7	22217,1	11868,8	64352,4
Сільське господарство, мисливство	3675,4	3654,7	117,2	–	313,0
Лісове господарство	16,1	15,6	–	–	62,1
Добувна промисловість	247,2	175,3	–	–	319,4
Переробна промисловість	14847,8	14596,9	14982,6	11445,5	48275,6
Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	481,5	448,9	178,6	178,6	14445,6
Будівництво	55,5	56,5	–	–	2,5
Торівля	1135,4	1135,9	–	–	–
Транспорт та зв'язок	270,1	242,7	–	–	17,7
Операції з нерухомим майном, оренда та ін.	209,7	209	0,7	0,7	311,0
Державне управління	154,7	154,6	6938,0	244,0	30,9
Комунальні та індивідуальні послуги, культура та спорт	352,8	275,1	–	–	574,6
Інші	106	105,5	–	–	–

ти, що в структурі підприємств немає коштів зарубіжних інвестицій тощо.

У результаті дослідження різних суб'єктів господарювання виявлено:

- низький рівень інвестування коштів у сферу охорони довкілля;
- пріоритетне використання коштів на поточні ремонти, а не витрати капітального ремонту;
- обмеження видатків на охорону навколишнього природного середовища за рахунок бюджетних коштів;
- низький обсяг капітальних витрат у галузі сільськогосподарського виробництва тощо.

Однак, на відміну від інших галузей, фінансові інвестиції у сферу охорони довкілля потребують більш ретельного контролю та ефективного використання. Це пов'язано з ризиками сільськогосподарського використання техногенно порушених земель в умовах сучасного виробництва аграрної продукції тощо. Такі функції повинен виконувати екологічний аудит як комплексний

процес природокористування, що охоплює різні сфери підприємств.

Упровадження екологічного аудита як інструмента системи екологічного менеджменту передбачає забезпечення зниження витрат на екологічні платежі й штрафи, підвищення ефективності управління, іміджу підприємства, його конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості. Проте він не знайшов застосування підприємствами Черкаської області і перебуває на стадії становлення. У результаті виникає комплекс проблем, пов'язаних із забрудненням довкілля, що потребують оперативного вирішення.

ВИСНОВКИ

Отже, екологічний аудит в агросфері — це не тільки процес контролю за вкладанням капіталу у відтворення виробництва, а й універсальний інструмент, здатний мінімізувати негативний вплив на навколишнє природне середовище, сприяти ефективному використанню та відновленню природних

ресурсів, а також підвищити інвестиційну привабливість аграрних підприємств.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Фостолович В.А. Екологічний аудит та підвищення інвестиційної привабливості підприємств / В.А. Фостолович // Економіка АПК. — 2006. — № 8. — С. 94–97.
2. Оцінка екологічної безпеки осушуваних сільськогосподарських земель: [монографія] / [П.М. Скрипчук, О.І. Бондар, В.В. Рибак, Л.А. Матвійчук]. — Рівне: НУГВП, 2009. — 334 с.
3. Довкілля Черкащини за 2011 рік: стат. зб. / Головне управління статистики у Черкаській області. — Черкаси: Головне управління статистики у Черкаській області, 2012. — 177 с.

УДК 332.3: 332.54

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА ВПЛИВУ АГРОЛАНДШАФТНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТЕРИТОРІЇ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

Т.В. Гаращенко

науковий співробітник лабораторії еколого-економічної оцінки природних ресурсів агросфери

Інститут агроєкології і природокористування НААН

Оцінено вплив показників екологічного стану території на результати ефективності сільськогосподарського виробництва в регіонах України на підставі визначення залежності між екологічними та економічними показниками. Оцінку проведено на основі аналізу різних розрахункових і статистичних даних з використанням економіко-математичних методів.

Ключові слова: *оцінка, агроландшафт, організація, вплив, сільське господарство, аналіз, ефективність.*

В умовах становлення в Україні ринкових земельних відносин особливої актуальності набуває організація території новостворених підприємств ринкового типу, яка повинна ґрунтуватися на врахуванні економічних та екологічних факторів. Ландшафтна організація території спрямована на поліпшення екологічного стану агроландшафтів. Вона приводить їх у рівноважний стан, сприяє стабільності й стійкості всередині екосистем сільськогосподарських організацій. Однак основною метою сільськогосподарського виробництва в умовах ринкового механізму є отримання максимального прибутку, доходу від організованих заходів. Тому необхідно встановити залежність впливу еколого-ландшафтної організації території на економічну ефективність виробництва.

Значний внесок у дослідження теоретико-методичних і практичних аспектів з

агроландшафтного обґрунтування раціонального використання та охорони земель зробили відомі вітчизняні та зарубіжні вчені, зокрема Д.І. Бабміндра, С.Ю. Булигін, М.Г. Лихогруд, А.Г. Мартин, Л.Я. Новаковський, М.Г. Ступень, О.Г. Тараріко, А.М. Третьак, М.М. Федоров та ін. Проте коло зазначених вище питань досить широке та дискусійне, що потребує більше прикладних наукових досліджень та обґрунтувань.

Метою дослідження є еколого-економічне оцінювання впливу агроландшафтної організації території на ефективність сільськогосподарського виробництва.

Екологічна стійкість агроландшафту безпосередньо залежить від того, скільки в ньому збережено природних фітоценозів. Тобто поліпшення екологічної ситуації вбачається в зниженні частки орних земель і відповідно — збільшенні площі кормових угідь, лісових насаджень та інших еколо-